

LISZT FERENC

Születésének 125-ik évfordulójára.

Október 11-én lesz százhuszonöt éve, hogy napvilágot látott Liszt Ferenc, minden idők egyik legnagyobb magyar zeneköltője. Mikor legsötétebb volt fölöttünk az éjtszaka, a szabadságharc leverése után, akkor ragyogott fel a magyar égen Liszt Ferenc lángelméje, hogy mint egy hatalmas üstökös, beragyogja a világot s nemzetére, a leigázott, rabságba vetett magyarságra irányítsa annak figyelmét.

Magyarságát sokáig kétségbevonták. Magukénak mondták a németek és franciák, mert közöttük élt. A római pápa zeneköltőjének nevezte, mire az olaszok tekintették sajátjuknak. És egy félszázaddal halála után felsóhajt a magyar föld: „Az én szülöttem ő!”

Egy századdal ezelőtt nem volt még nálunk olyan zenei élet, amely megértette volna Liszt Ferenc nagyságát, hiszen a másfélszázados török uralom alatt műveltségben is elsovadt magyarság akkor még elsősorban szabadságáért küzdött, mint minden műveltség és élet alapjáért. Így került el tőlünk Liszt Ferenc is annyi más magyar lángósszal nyugatra, a műveltebb, békésebb életet élő népek közé Hazájától távol élt, Európa legkülönbözőbb országaiban. Mindenütt otthonosan érezte magát, de seholse nőtt bele a környezet talajába. Megőrizve származása méltóságát, Ő volt az előkelő idegen, aki mindenkit megértett, de aki megfejtetetlen maradt legmeghittebb hivei előtt is. Neki azt a szerepet szánta a Teremtő, hogy korának legkifejezőbb képviselője, szószólója legyen, mint a zeneművészet világpolgára; alakja nőjön Európa fölé és mint pazarló magyar: szétosztogassa mindenét, megajándékozva egész Európát!

A világ legnagyobb muzsikusa, Beethoven után alighanem zsákutcába rekedt volna a zeneművészet, ha nem talál kivezető új utakra Liszt Ferenc. S az új kor leghatalmasabb zenei titánja, a német Wagner Richard is az ő ösztönzésére írja meg remekműveit. De egész mai zeneművészetünk sem képzelhető el az ő öröksége nélkül. Dicsőségének fénycsóvája Magyarországra hullott, de honfitársai akkor még nem tartották igazán magyarnak. Szemére vetették, hogy még hazája nyelvét sem beszéli. De éppugy idegennek érezték Németországban és francia földön is.

A fényképek és festmények tömege maradt reánk róla. Egyik legsikerültebb, ötven év körüli portréján zongora előtt ül, fehér szálakkal dus hajában, abbéruhában. Egyik lába a pedálon, mintha szárny volna, lebegve ég és föld között, a másikra szilárdan, nyugodtan támaszkodik. Kabátja a földet seprí. Kinyújtott két keze a billentyűkön. Kottalap előtte, de nem nézi. Szemei messze merengenek. Nem földi dolgokra gondol. Égi hirt fog föl Mozartra

emlékeztető, fénylő homloka. Egyenes, finom metszésű orra, a legtisztább gondolatokat és érzéseket sugallja. Megviselt arcán a magányosság és szomorúság ráncai húzódnak. Keskeny, megtört vonalú ajka egy csodálatos élet, egy rendkívüli ember lelkipvilágának titkát őrzí. Félig zárt, félig nyitott kémablak, amelyből meglehetjük, talán legbizonyosabban megismerjük Liszt Ferencet.

Ki volt Liszt Ferenc?

Ő maga sem tudta magáról mindig. Csak érezte, hogy az isteni gondviselés terheket rakott a vállára s egyes-egyedül neki kellett azokat viselnie. Néha összeroskadt ő is sulya alatt és kétségek fogták el. A XIX. század meddő, hitetlen anyagiassága: életutjának a kálváriája, amelyet végig kellett szenvednie.

Három főműve — a *h-moll szonáta*, a *Faust-szimfónia* és a *Krisztus-oratórium* — önarckép. Csodálatos élete áramlik ezekben a művekben. Itt, a csúcson, egy emberi és művészi élet legmagasabb kilátóján, harmóniába olvadnak a látszólagos ellenmondások, a szétfolyó, egyenetlen és egymást keresztező életutak találkoznak a nagy célnál. Liszt Ferenc már gyermekkorában érezte hivatását, mint művész, amikor a zongorája fölött függő Beethoven-képre mutatva, azt mondta atyjának: „*Ez akarok lenni!*“ De ugyanilyen erővel érezte azt is, még serdülő korában, hogy Isten hívja és mint az Egyház szolgája, töltheti be igazán élethivatását. Kortársai ezt a kettős hangot nem értették és nem értékelték. Egy káprázatos világművész hóbortjait látták benne, az alkotó ihlet hiányának magyarázták, az utolérhetetlen előadóművész furcsa rögeszméjének tartották.

Az élete delén lévő Liszt Ferenc minden kétséget kizáróan bebizonyította, hogy mint teremtő lángelme, a legnagyobbak között foglal helyet. De az ő élethivatása nem merült ki abban, hogy remekművekkel boldogítsa a világot. Reformátor volt. Wittgenstein hercegének írja, hogy a rendeltetése: minden művével újat alkosson. Szerzeményeinek óriási tömege — még a legjelentéktlenebbnek látszó is — ennek a megváltó új hangnak a hordozója. Elégge nem ismert művei meglepetéseket tartogatnak még a jövő zenészei számára is. Ez az új hang, minden leirt zenei gondolatának megelevenítő ereje: nem csupán a technikai forma fejlesztésének, hanem a *hitnek* is forrása. Ez a kimerithetetlen forrás Liszt Ferenc legtecsesebb ajándéka.

Fényesóvás virtuóz-pályája úgy hatott a megbabonázott világra, mint káprázat. Ez a káprázat élő valósággá lett és mint csoda hatott. Liszt Ferenc eszköze lett e száguldásnak, de homályosan érezte, hogy missziót tölt be a zongora előtt: felvillanyozva hallgatóságát és a lényéből sugárzó hitével égi szárnyat lebegtet, amely után mohón kapkodnak az emberek. *Másokért élni, másokért küzdeni, másokért áldozatot hozni* — ez volt életének célja s valóban minden cselekedetével ezt igazolta. Az ifju üstökös előbb játékával, egyéni varázsával lobbantotta lángra korát, hogy

azután virtuóz-pályájával felhagyva, az alkotómunkának szentelje erejét s még jobban elmélyítse ezt, amit mint a zongora titánja megkezdett. *Mindenét odaadta embertársainak.* Nem kérdezte, méltó-e a meghallgatásra, adakozásra, mindenkinek, aki kért, válogatás nélkül, teli marokkal szórta, ami keze ügyébe akadt. Tanácsokkal, anyagi segítséggel, ihletéssel, bátoritással és hittel halmozta el kortársait. Vetett, fáradhatatlanul, anélkül, hogy aratásra gondolt volna. Anélkül, hogy munkájának gyümölcsét akarta volna élvezni. Zsenijét nem a maga számára tartogatta. Hagyta, hogy szikrákat szórjon pazarolva szét, mások fényt és meleget esiholjanak belőle. Nem gyújtotta fel vele saját magát, hogy mint egyetlen lángolás beragyogja korát. „Napjaim legnagyobb részét — jegyezte meg egyszer nem is annyira panaszképpen, — nem a magam dolgára fordítom, sokszor haszontalan kis semmiségekkel kell bibelődniöm.“

Mérhetetlen önzetlenségét kortársai gyengeségnek, gyarlóság-nak tartották. Ma már tudjuk, hogy Liszt Ferenc minden tettében a *szeretet* lámpása égett, sohasem azt cselekedte, amire vágyott, amit mint művész és ember elérhetett volna. Hálátlan feladatot kapott osztályrészül. Kifelé csillogott, világosságot árasztott, kifelé hódított, melegített — nem egy zsenit hívott életre műveivel, — befelé azonban kietlen sötétség, a magány virrasztása várt reá. Kifelé erősnek mutatta magát, mert erősnek kellett lennie, hogy megálljanak a lábukon és jární tudjanak azok, akik reászorultak . . .

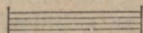
Jelképi, csodálatos, égi jellel fénylő az élete . . .

A mesebeli gazdag, aki elajándékozta mindenét s amikor kifosztották, kiforgatták vagyonából, kitaszítva, elhagyottan, szegényen, magára maradt. Liszt Ferenc azonban élete végén, fehér hajjal fején érzi, — amikor már semmije sem maradt, — hogy gazdag és erős, mert vele az *Isten!* Most lehetett csak egészen a magáé, mert elszakadt tőle a világ. Ha végignézett hosszú, változatos, szenvedésekkel kikövezett életutján, megérthette, hogy *ez* az élet éppen, mert nem a maga dicsőségét szolgálta, nagyobb kincse az emberiségnek, mint a legszebb művének: mert el nem apadó, élő forrás.

Nagysága és jelentősége az idő távlatában, mint a távolodó fény árnyéka, egyre nő. Ma sem látjuk tisztán, minden hatásában nem tudjuk követni példáját. Egy asszony, aki nagyon szerette, az érzés látnoki erejével azt mondta róla, hogy lángeszének látóhatárát csak a késő nemzedékek fogják áttekinteni. Mindent tudott, mindent érzett és mindent birt kifejezni. Ha ma élne, minden művészetnél és költészetnél magasabbrendű példázhatna lángeszével. De mert hid volt, átmenet, szívében a kereszt töviseivel a végtelen felé: féluton tétovázott Isten és ember között. Művészetével szolgálta az embert és hitével az Istent. Ma már érezzük az igazságot: *híven szolgálta az Isten Fiát.*

A szent szimbólumok nemcsak életét irányították, hanem belejátszottak műalkotásaiba is. E-f-c, ez a hármas hangcsoport jelképezte az ő számára a zene nyelvén a keresztet s ezzel a szimbólikus motivummal szötte át meg át műveit és nem is csupán egyházi szerzeményeit. A „Hunok csatája“ és a „Dante-szimfónia“ zárókórusában vissza-visszatér ez a motivum. Liszt hitt az anyagban, amellyel dolgozott és a jelképek, amelyek minden gondolatának irányt szabtak, érzése szerint szellemivé hasonlították az anyagot. A jelképeket lelki mankónak használta, amelyekre támaszkodott, hogy korának sánta hitével járhasson. Ezekkel a jelképekkel aranykőbe burkolta az életét, hogy hü lehessen önmagához és vállalt feladatához.

Liszt Ferenc alázatossága, szerénysége, töretlen és tiszta hite, képzelőerejének fejedelmi gazdagsága és váteszi elhivatottsága: megdöbbenően emlékeztet Dürer Albertre, a másik magyar eredetű művészre. A h-moll szonáta Dürernek a nürnbergi képtárban függő önarcképét idézi, melynek vallásos áhitatát csak szellemi tisztasága s fensége mulja felül. Korunkban, midőn az újból befelé mélyedő lélek széttöri láncait, sokszorosan példa, eszmény és igazolás Liszt Ferenc emberi és művészi nagysága. (H. G.)

A nemzeti felelősségérzés nevelése

Soha talán nem volt időszerűbb, mint ma a nemzeti felelősségről beszélni, amikor úgy érezzük, eresztékeiben inog körülötünk a keresztény kultúra és annak egyik legfőbb pillére: a nemzeti eszme. Soha olyan ellenségei nem voltak még, mint ma, amikor a bolsevizmus és ennek fullajtárjai izentek hadat mindannak, ami keresztény és nemzeti.

Magával az érdeklődéssel azonban nem érhetjük be, mert az igen könnyes elmosódó érzelem maradhat, sőt talán csak csupa kíváncsiság. Egészen más természetű érdeklődés pl. annak az érdeklődése, aki pusztán az újdonságra vágyva lesi a lapok híreit, amelyeket a spanyolországi eseményekről hoznak és a maga kényelmes lakásában nyugodtan tud azután derülten szórakozni, vagy annak az érdeklődése, aki minden hirnek a nemzetre való hatását mérlegeli és bár neki talán nincsen semmi veszíteni valója, mégis úgy átérzi az eseményeket, mintha azokban maga is részes volna. De még ez az együttérzés sem a legfőbb eredménye az érdeklődésnek. Az érdeklődésnek nem alkalmi jellegűnek kell lennie, hanem állandónak és cselekvésnek kell belőle fakadnia. Az iskola erkölcsi nevelésének ez a célja.

Amint a nevelő átgondolt munkával a magaslat felé halad, a